

11. јун 2020.

ОБРАЗЛОЖЕЊЕ ЗА УТВРЂИВАЊЕ СТОПЕ КОНТРАЦИКЛИЧНОГ ЗАШТИТНОГ СЛОЈА КАПИТАЛА ЗА РЕПУБЛИКУ СРБИЈУ

Извршни одбор Народне банке Србије је на основу члана 14. став 1. тачка 11) Закона о Народној банци Србије („Службени гласник РС“, бр. 72/2003, 55/2004, 85/2005 – др. закон, 44/2010, 76/2012, 106/2012, 14/2015 и 40/2015 – одлука УС и 44/2018) и на основу тачке 436. Одлуке о адекватности капитала банке („Службени гласник РС“, бр. 103/2016, 103/2018, 88/2019 и 67/2020, у даљем тексту: Одлука о адекватности капитала), на седници одржаној 11. јуна 2020. године, одлучио да стопу контрацикличног заштитног слоја капитала за Републику Србију задржи у висини од 0% ради подршке кредитној активности банака и ублажавања негативних последица пандемије на услове финансирања привреде и становништва.

Контрациклични заштитни слој капитала (у даљем тексту: *ССуВ*) представља додатни основни акцијски капитал које су банке у обавези да одржавају изнад прописаних регулаторних минимума у износу који је једнак производу њихове ризичне активе и специфичне стопе контрацикличног заштитног слоја капитала. Применом овог инструмента утиче се на ублажавање цикличне димензије системског ризика, будући да се њиме током периода израженог кредитног раста ствара додатни слој основног акцијског капитала, који може бити ослобођен када се системски ризици материјализују.

Народна банка Србије утврђује на тромесечном нивоу стопу *ССуВ*-а за Републику Србију, узимајући у обзир вредност референтног показатеља, важеће смернице и препоруке Европског одбора за системски ризик и остале променљиве које сматра релевантним за праћење цикличне димензије системског ризика. У складу с тачком 436. ст. 2. и 3. Одлуке о адекватности капитала, основу за обрачун референтног показатеља на бази кога се процењује потребна висина стопе *ССуВ*-а представља одступање учешћа кредита у БДП-у од свог дугорочног тренда. Одређивање стопе *ССуВ*-а за Републику Србију усаглашено је с препоруком за утврђивање стопе *ССуВ*-а Европског одбора за системски ризик (*ESRB/2014/1*).

На Графикону 1. приказано је учешће кредитне активности недржавном сектору у БДП-у, дугорочни тренд и оцењено одступање

учешћа кредита у БДП-у од свог дугорочног тренда¹. Након периода експанзивне кредитне активности од 2000. до 2008. године, крајем 2009. године одступање учешћа кредита у БДП-у ушло је у зону негативних вредности. На основу података из марта 2020. године, учешће укупних кредита у бруто домаћем производу износило је 78,7%², док је оцењена вредност одступања овог учешћа износила -4,2 п. п. Оцењено одступање учешћа укупних кредита у бруто домаћем производу има присутан тренд раста, али је и даље испод свог дугорочног тренда. Имајући у виду да се оцењено учешће реалне кредитне активности у реалном БДП-у налази испод свог дугорочног тренда, и испод референтне вредности од 2 п.п.³, као и присутне појачане глобалне неизвесности изазване ширењем вируса корона, утврђивање стопе ССуВ изнад 0% могло би да утиче на будући раст кредитне активности.

Имајући у виду да је у појединим сегментима кредита сектора становништва дошло до бржег затварања јаза, Народна банка Србије је је реаговала проактивно и усвојила низ мера усмерених на ублажавање

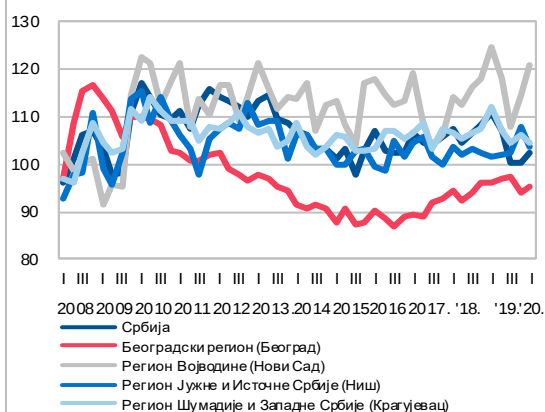
овог ризика по стабилност финансијског система. У децембру 2018. године Народна банка Србије је усвојила пакет прописа у циљу ограничавања неодрживог одобравања ненаменских кредита становништву на рокове који нису у складу с ризичношћу ове врсте производа и кредитном способношћу сваког појединачног дужника. Посматрано од почетка 2019. године удео готовинских кредита са роком доспећа преко осам година, као и просечна преостала рочност реалних готовинских кредита бележе тренд пада, што указује на то да наведене мере Народне банке Србије усмерене на ограничавање ненаменског кредитирања домаћинстава по неразумно дугим роковима дају резултате и на тај начин смањују могућност настајања нових проблематичних кредита. У току 2020. године банка ће бити дужна да умањује свој капитал ако наведене кредите одобрава са роком отплате од седам и више година, док се почев од 1. јануара 2021. године истоветно решење примењује у случају да банка одобри такав кредит чија је уговорена рочност (рок отплате) шест и више од шест година. Поред тога, прописан је степен кредитне задужености (*Debt-to-Income DTI*) чије прекорачење проузроковано одобравањем било ког кредита физичком лицу након ступања на снагу нових одредаба обавезује банку да потраживања од тог дужника засебно приказује приликом извештавања Народне банке Србије о квалитету своје активе.

Ради одређивања стопе контрацикличног заштитног слоја капитала за Републику Србију, поред одступања учешћа кредита у БДП-у од дугорочног тренда, узети су у обзир и додатни опциони показатељи, у складу с тачком 436. став 4. Одлуке о адекватности капитала. Коришћени су опциони показатељи праћења кредитне активности који осликавају карактеристике домаћег финансијског система, а односе се на тржиште непокретности, спољну неравнотежу и на кретања у банкарском сектору.

Тржиште непокретности

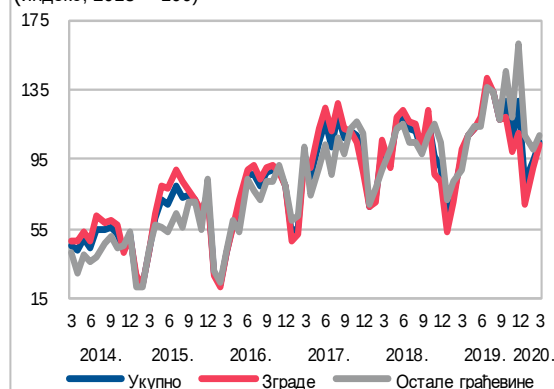
Резултати априлске анкете о кредитној активности банака показују да је повећана тражња за стамбеним кредитима под утицајем позитивних трендова на тржишту рада и повољне ситуације на тржишту некретнина. Такође, банке очекују да ће током Т2, као последица већег перципираног ризика, кредитни стандарди становништву у делу стамбеног кредитирања бути пооштрени и да ће становништво у условима повећане неизвесности изазване пандемијом смањити потрошњу, а тиме и тражњу за кредитима.

Графикон 2. Индекс цена непокретности DOMex (индекс, просек 2002 - 2010 = 100)

Извор: Национална корпорација за осигурање стамбених кредита
* Последњи доступан податак.

Графикон 3. Индекси броја издатих дозвола новоградње (индекс, 2018 = 100)

Извор: Републички завод за статистику.

Број издатих дозвола новоградње је један од фактора који показује очекивања у погледу кретања понуде на тржишту непокретности. На крају првог тромесечја 2020. године забележен је раст од 21,7% у односу на исто тромесечје претходне године. Просечан LTV^4 лимит новоодобрених стамбених кредита и даље је знатно испод регулаторног максимума од 80%⁵ и у првом тромесечју 2020. забележена је вредност овог показатеља од 71,95%⁶.

Показатељи спољне неравнотеже

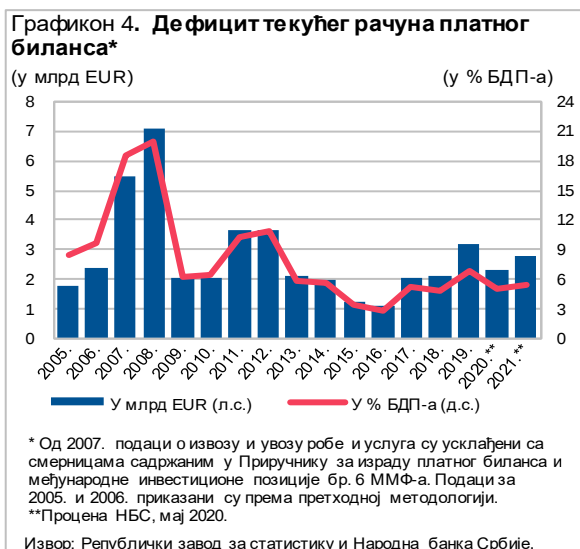
У Т1 2020. прилив СДИ остао је снажан упркос пандемији корона вируса, уз раст нето прилива за 3,7% мг. (7,4% БДП-а). Очекује се смањење текућег дефицита на 5,0% БДП-а у 2020. Кључни фактори смањења текућег дефицита биће пад домаће тражње, ниже цене нафте и отпорност извоза услед диверсификације и повећаних производних капацитета (раст инвестиција из претходног периода). У средњем року се очекује релативно стабилно кретање учешћа дефицита текућег рачуна у БДП-у,

⁴ Народна банка Србије је на седници Извршног одбора одржаној 11. јуна 2020. године усвојила Одлуку о допунама Одлуке о мерама за очување и јачање стабилности финансијског система, чиме су створене регулаторне претпоставке за издвајање мањег учешћа потребног за одобравање стамбених кредита купцима првог стана. У складу с новим прописом, за куповину прве стамбене непокретности банка може физичком лицу одобрити стамбени кредит који је обезбеђен хипотеком на непокретности под условом да је обезбедила да износ тог кредита није већи од 90% вредности те непокретности (изузетак у односу на опште правило када је овај лимит 80%).

⁵ У складу са Одлуком о мерама за очување и јачање стабилности финансијског система („Службени гласник РС”, бр. 34/2011 и 114/2017), кредит који је обезбеђен хипотеком на непокретности може бити одобрен физичком лицу под условом да износ кредита није већи од 80% вредности те непокретности, осим ако се стамбени кредит одобрава у оквиру мера подршке државе одређеним категоријама физичких лица када кредит не може бити већи од 90% вредности непокретности.

⁶ Према подацима Националне корпорације за осигурање стамбених кредита за новоодobreне кредите осигуране код те корпорације.

јер ће раст увоза по основу инвестиција бити компензован већом извозном понудом.

Основни показатељи банкарског сектора

Банкарски сектор је адекватно капитализован и високо ликвидан уз очекивања да ће се тако задржати у наредном периоду.

На крају првог тромесечја 2020. показатељ адекватности капитала је износио 22,7%, што је знатно изнад регулаторног минимума (8%).

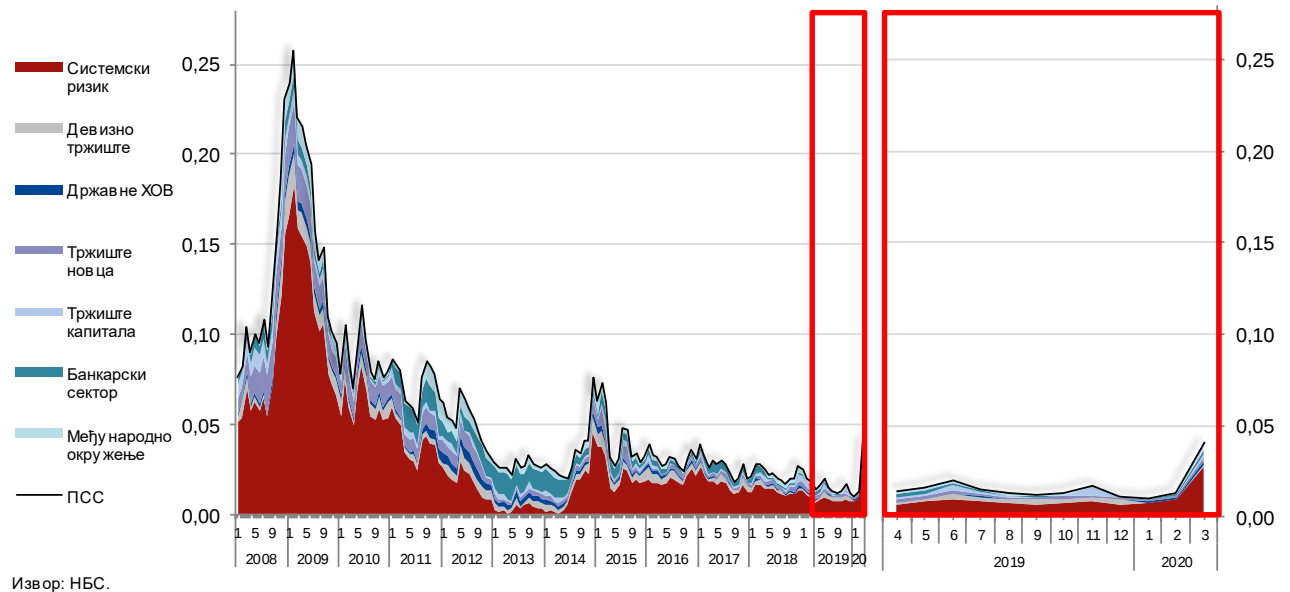
Количник одобрених кредита и примљених депозита (Loan-to-Deposit – LtD) је на крају Т1 2020. године забележио вредност од 0,85. Његово задржавање на нивоу нижем од 1 указује на то да се банке у већој мери ослањају на домаће, стабилне изворе финансирања, као што су депозити.

Учешће проблематичних кредита у укупним кредитима банкарског сектора је значајно смањено и има евидентан опадајући тренд захваљујући примени Стратегије за решавање проблематичних кредита која је донета 2015. године, као и другим регулаторним активностима Народне банке Србије. Учешће проблематичних кредита износило је 4,0% на крају Т1 2020. године, и мање је за 1,4 п.п. у односу на Т1 2019. године, односно за 18,2 п.п. мање у односу на август 2015. године. Влада РС је у децембру усвојила Програм за решавање проблематичних кредита за период 2018-2020. године како би се спречио настанак нових проблематичних кредита и омогућила одрживост постигнутих резултата по питању проблематичних кредита. Програм обухвата три подручја активности: прво - усмерено ка решавању проблематичних потраживања државних финансијских поверилаца, друго ка даљем унапређењу примене стечајног оквира, док треће обухвата низ активности које су усмерене ка превенцији настајања нових проблематичних кредита.

Оцена системског ризика финансијског система Републике Србије

Показатељ системског стреса (у даљем тексту: ПСС) развијен је с циљем да се идентификују периоди повишеног стреса и ниво системског ризика финансијског система Републике Србије. ПСС обухвата низ показатеља који сагледавају величину финансијског стреса у шест најважнијих сегмената финансијског система Републике Србије: девизно тржиште, тржиште државних хартија од вредности, тржиште новца, тржиште капитала, банкарски сектор и међународно окружење. Пандемија изазвана вирусом *Covid-19*, током првог тромесечја 2020. године узроковала је увођење ванредних мера које су биле праћене растом неизвесности на међународном робном и финансијском тржишту, бегом у сигурну активу и оштрим падом економске активности на глобалном нивоу. На крају првог тромесечја 2020. године, након постигнутог историјског минимума у јануару 2020. године, ПСС је порастао на ниво из 2015. године. На раст ПСС-а највише су утицала кретања на међународном тржишту и на тржишту капитала.

Графикон 8. Кретање Показатеља системског стреса и приказ доприноса најзначајнијих фактора ризика Показатељу системског стреса уз идентификацију режима финансијског стреса

Током првог тромесечја 2020. године, пандемија изазвана вирусом *Covid-19* утицала је, како на берзе широм света, тако и на вредност и трговање акцијама на Београдској берзи. Услед оваквих неизвесних кретања током првог тромесечја 2020. године на повећање нивоа системског стреса у финансијском систему Републике Србије, па тако и на раст ПСС-а у одређеној мери утицала су и кретања на тржишту капитала. У марту 2020. дошло је до пада индекса *BELEX15*, уз истовремено смањење промета, што је утицало на смањење тржишне капитализације акција на домаћој берзи.

Повољна кретања на тржишту новца настављена су и у Т1 2020. године, тако да домаће тржиште не представља извор ризика системског стреса у финансијском систему Републике Србије. Просечна премија ризика Србије у доларима у Т1 је износила 91 б.п. и била је виша за 47 б.п. у односу на просечну премију у Т4 2019. На крају марта 2020. премија ризика Србије у доларима је износила 288 б.п. (на крају децембра 2019. 19 б.п.) и била је међу најнижима у региону (Мађарска 253 б.п., Хрватска 302 б.п, Румунија 365 б.п.) и знатно испод *EMBI Global* (577 б.п.).

Континуирано унапређење регулаторних мера које спроводи Народна банка Србије ствара додатну отпорност финансијског система на потенцијалне шокове. Резултати макропруденцијалних стрес-тестова банкарског сектора, које Народна банка Србије спроводи у тромесечној динамици, потврђују да је банкарски сектор Републике Србије адекватно капитализован и високо ликвидан.

Упркос новонасталој глобалној кризи изазваној пандемијом корона вируса *Covid-19* рејтинг агенција *Fitch Ratings* је крајем марта задржала кредитни рејтинг Србије на нивоу *BB+* уз стабилне изгледе за његово даље повећање. У саопштењу агенције наводи се да је Република Србија очувала фискалну дисциплину и да је стање јавних финансија добро, што за резултат има могућност државе да адекватно одговори на новонасталу кризу и убрза опоравак након њеног завршетка. У мају 2020. рејтинг агенција *Standard and Poor's* такође је кредитни рејтинг Србије за дугорочно задуживање у домаћој и страној валути на нивоу од *BB+*, уз стабилне изгледе за његово даље повећање. У свом саопштењу, агенција *Standard and Poor's* истиче да је задржавање кредитног рејтинга резултат очуване дугогодишње макроекономске стабилности, достигнутог рекордног нивоа девизних резерви и уређених јавних финансија. Посебно истичу чињеницу да је ниво кредитног рејтинга на нивоу од *BB+* подржан кредибилном монетарном политиком, као и умереним нивоом јавног дуга који омогућава да фискална политика у условима кризе снажно подржи опоравак економије од ефеката глобалне пандемије.